

Νίκος Κυπραίος

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης

Ο Κόσμος δημοσιεύει σε συνέχειες, το βιβλίο του Γιώργου Μιχελακάκη: «Η Ελπίδα σε Κρίση, Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης» που εξετάζει τη διαδρομή των Ελλήνων μεταναστών της Αυστραλίας, στην τέχνη, κατά την περίοδο από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι τις ημέρες μας.

Το βιβλίο κυκλοφόρησε το 2017 από τις εκδόσεις ΕΟΘΙΝΟΝ. Όποιος επιθυμεί να παραγγείλει το βιβλίο μπορεί να επικοινωνήσει με τον συγγραφέα στα EMAIL gmichelapaint@gmail.com ή eothinon@gmail.com. Για σχόλια και παρατηρήσεις μπορείτε να στείλετε email στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις gmichelapaint@gmail.com ή kosmos@kosmos.com.au ή επιστολή στην διεύθυνση Kosmos Newspaper, 654 New Canterbury Road, Hurlstone Park NSW 2193.

Η θρησκεία στις αγροτικές κοινωνίες, δίδασκε μέσω της εικονογραφίας και τους δογματικούς κανόνες, τη συγκράτηση της επιθυμίας, την καρτερία. Όμως στην νέα πραγματικότητα, όπου οι αγροτικές κοινωνίες μεταλλάχθηκαν σε αστικές, η καρτερία αντικαταστάθηκε με την απαίτηση για άμεση ικανοποίηση των αισθήσεων.

Μέρος γ'

Όλη μου τη ζωή χαράζω με το μολύβι γραμμές πάνω στο χαρτί, όπως κόβω το ψωμί φέτες, για να ξεδιαλύνω στο τέλος αυτό που ψάχνω.

N. Κυπραίος

Προτού προχωρήσουμε στην περιγραφή αυτών των έργων, θα πρέπει να πούμε πως το έργο του Κυπραίου, όπως και των άλλων καλλιτεχνών που εξετάζουμε εδώ, διαποτίζεται από παραδοσιακά και σύγχρονα πολιτισμικά στοιχεία σε κατάσταση αντιπαλότητας.

Επισημάναμε ήδη την σύγκρουση μεταξύ βυζαντινών μορφολογικών προτύπων και εξπρεσιονιστικών χαρακτηριστικών στο έργο του Παπαλιώζη, αλλά εδώ, στο έργο του Κυπραίου, η σύγκρουση παίρνει βιαιότερη μορφή. Γίνεται πολύ πιο φανερό στις θρησκευτικές του εικόνες, όπου τα κλασικιστικά χαρακτηριστικά, όπως η καθαρότητα της γραμμής και ο διαχωρισμός των χρωματικών επιφανειών καταργούνται. Το πλάσιμο του χρώματος δεν είναι μαλακό. Γραμμές και τόνοι λειτουργούν βίαια, έτσι ώστε η υποτιθέμενη πρεμία που πρέπει να αποπνέει η θρησκευτική εικόνα απειλείται και καταστρέφεται. Η βιαιότητα και η ένταση της γραμμής, σπαράσσουν το χρώμα όπως το μαχαίρι τη σάρκα. Οι χρωματικές φόρμες κάτω από τη βιαιότητα της γραμμής χάνουν την καθαρότητά τους. Μας δημιουργείται η αίσθηση μιας κατάστασης πάλης και σύγκρουσης, μεταξύ γραμμών και χρώματος, που αντανακλά συγκρούσεις ανάμεσα σε εσωτερικές παρορμήσεις και εξωτερικές πιέσεις. Τα χαρακτηριστικά αυτά της σύγκρουσης, επεκτείνονται και επιβάλλονται σε όλο το έργο του. Διακρίνουμε δηλαδή μια βαθιά συνιστώσα, που είναι η βυζαντινή απεικονιστική παράδοση, και ταυτόχρονα παρέκκλιση από αυτή την παράδοση, η οποία γίνεται από τον καλλιτέχνη που λειτουργεί ως υποκείμενο επηρεαζόμενο από την απότομη αλλαγή που επιφέρει η μετανάστευση. Η μετανάστευση, ωθεί το υποκείμενο έξω από την πρεμία που η θρησκευτική πίστη εξασφαλίζει στο άτομο. Η δεύτερη αυτή συνιστώσα που δημιουργείται με τη χρήση εξπρεσιονιστικών μορφολογικών χαρακτηριστικών, ωθεί την επιθυμία, στο να χάσει το καρτερικό περιβλήμα που εξασφαλίζει η θρησκεία μέσω των δικών της απεικονιστικών κανόνων. Ο καλλιτέχνης παρουσιάζεται εδώ ως φορέας που μεταφέρει την παράδοση στο παρόν, αλλά αυτό αντιδρά και επεμβαίνει στην παράδοση, έτσι που τελικά την προσαρμόζει κατάλληλα, για να εκφράσει τη νέα κατάσταση την οποία τα

Οι φλόγες που μας κατακαίγανε. Λάδι σε χαρτόνι, Μελβούρνη 1981

άτομα βιώνουν μέσα στην σύγχρονη ιστορική πραγματικότητα.

Η θρησκεία στις αγροτικές κοινωνίες, δίδασκε μέσω της εικονογραφίας και τους δογματικούς κανόνες, τη συγκράτηση της επιθυμίας, την καρτερία. Όμως στην νέα πραγματικότητα, όπου οι αγροτικές κοινωνίες μεταλλάχθηκαν σε αστικές, η καρτερία αντικαταστάθηκε με την απαίτηση για άμεση ικανοποίηση των αισθήσεων. Ο ιμπεριονισμός αρχικά, παραμέρισε τη θρησκεία υπέρ της οπτικής «λαγνείας», ενώ ο εξπρεσιονισμός αμέσως μετά, περιέγραψε τη διατάραξη της θρησκευτικής πρεμίας, με την αγωνία και την ανασφάλεια που επέφερε ο σύγχρονος γρήγορος τρόπος ζωής.

Στο έργο του Κυπραίου το στίλ του εξπρεσιονισμού, δείχνει την ανασφάλεια που βίωσε από την μετακίνηση από την επαρχία στην πόλη, και από εκεί στην υπερπόντια μετανάστευση. Παράλληλα όμως, στο έργο του αναπτύσσονται και προσωπικοί συμβολισμοί, οι οποίοι φαίνεται να εκφράζουν τη σύγκρουση μεταξύ της παράδοσης και της σύγχρονης πραγματικότητας, μέσα όμως από εντελώς προσωπικά βιώματα. Έτσι θα δούμε τη σειρά των έργων που άρχισε να δημιουργεί από το 1979 με το γενικό τίτλο Δέντρα, ως μια συμβολική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η μεταναστευτική επιθυμία.

Αρχικά, αυτή η σειρά έργων ξεκινά με θέμα το αστικό τοπίο της Μελβούρνης. Στους πρώτους πίνακες κυριαρχούν οι μεγάλοι δρόμοι, με τους ογκώδεις οικοδομικούς σχηματισμούς και το ασταμάτητο ρεύμα των αυτοκινήτων, ενώ στα πεζοδρόμια έχουν «φυτευτεί» άφυλλα δέντρα χωρίς κλαδιά, κυριολεκτικά κούτσουρα, με τη ζωή ίσως να σιγοκαίει μέσα τους. Ο Κυπραίος, είναι από τους λίγους μετανάστες ζωγράφους πρώτης γενιάς, που αναδεικνύει άμεσα, χωρίς υπεκφυγές, τη

δυσωρέσκειά του με το αστικό τοπίο. Το δείχνει όπως αυτός το προσλαμβάνει, μέσα από μια πολύ έντονα δυσάρεστη ψυχολογική κατάσταση. Αν και το πράσινο δεν λείπει από τους δρόμους και τα πάρκα της Αυστραλίας, όμως στους πίνακες αυτούς, περιγράφεται το συνολικό αίσθημα δυσφορίας και αντίδρασης του νεομετανάστη προς το αστικό τοπίο.

Αλλά με τα έργα αυτά του Κυπραίου, μπαίνουμε στον χώρο ενός ακραιφνούς συμβολισμού, όπου το θέμα γίνεται το μέσο για να εκφραστεί μια εν πορεία ψυχολογική κατάσταση. Σε τέτοιου είδους έργα, η στιλιστική ή φορμαλιστική ανάλυση δεν είναι αρκετή. Είναι παράλληλα απαραίτητο να έχουμε και την εικονογραφική προσέγγιση, η οποία θα μας δώσει κάποια ερμηνεία για το ποιες υποκειμενικές ανάγκες καλύπτουν αυτοί οι θεματικοί συμβολισμοί του ζωγράφου, στα συγκεκριμένα κοινωνικά πλαίσια της μετανάστευσης και της σύγχρονης κοινωνίας γενικά.

Με την εικονογραφική ανάλυση - σύμφωνα με τις απόψεις του Erwin Panofsky και του Ernst Gomdrich - έχουμε τη δυνατότητα να προχωρήσουμε σε τρία επίπεδα ανάγνωσης. Αρχικά, εξετάζουμε το θέμα όπως εμφανίζεται με μια πρώτη ματιά. Για παράδειγμα, στο έργο με τίτλο Φλόγες που καταπίνουν, το οποίο έγινε το 1981, βλέπουμε σε πρώτη ματιά, ένα μικρό δέντρο με ροζιασμένο κορμό και χωρίς φύλλα, να είναι τοποθετημένο μέσα σε ένα δωμάτιο με σκοτεινούς τοίχους και ένα μικρό καγκελόφρακτο παράθυρο ψηλά. Το ξύλινο πάτωμα σε αντίθεση με τους τοίχους, είναι φωτισμένο. Από την κορφή κάθε κλαδιού, ξεπετάγεται μια φλόγα που έχει το σχήμα φύλλου. Η εικόνα με την πρώτη ανάγνωση που κάνουμε, μας φαίνεται ακατανόητη, ως προς την αλλαγή της θέσης των πραγμάτων μέσα στον κόσμο. Πως γίνεται το δέντρο να έχει φυτρώσει στο πάτωμα μέσα σ' ένα δωμάτιο; Ποια είναι η αιτία που ο καλλιτέχνης ωθείται σε αυτή την παράλογη αλλαγή θέσης των πραγμάτων μέσα στον κόσμο;

Για να προχωρήσουμε σε ένα δεύτερο επίπεδο ανάγνωσης, επιστρατεύουμε γνώσεις από την ευρωπαϊκή και παγκόσμια πολιτιστική παράδοση γύρω από τη μυθολογία του δέντρου. Μπαίνουμε έτσι σε ερμηνείες πολιτισμικές, οι οποίες συνδέουν τη φύση με την κοινωνία και τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος ερμήνευσε τον εαυτό του μέσα από τις διεργασίες που παρατήρησε στη φύση. Η ανάπτυξη των φυτών και των δέντρων με τα άνθη και τα φρούτα, χρησιμοποιήθηκε στην παγκόσμια πολιτιστική παράδοση σαν μεταφορά της γέννησης και της εξέλιξης του ανθρώπου, ενώ ο μαρασμός και ο θάνατος των φυτών, για να εκφραστεί αντίστοιχα η φθορά και ο θάνατος του ανθρώπου.

Η συνέχεια την επόμενη Παρασκευή